

مطالعه روایی و پایایی فرم ارزشیابی استاد توسط دانشجو در دروس تئوری و برخی عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو

شهره امدادی^۱، فیروز امانی^۲، علیرضا سلطانیان^{۳*}، بهزاد ایمنی^۴، امیرحسین مقصود^۵، ستاره شجاعی^۶، معصومه زرگران^۷، یداله فتحی^۸، غلامحسین فلاحتی‌نیا^۹، مهناز خطیبیان^{۱۰}، مجید معتمدزاده^۹، فرحناز کمالی^{۱۰}

۱. کارشناس ارشد، مربی، گروه آموزش بهداشت، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۲. دکترای آمار زیستی، استادیار، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، اردبیل، ایران
  ۳. دکترای آمار زیستی، استادیار، گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۴. کارشناس ارشد، مربی، گروه اتاق عمل، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۵. دکترای انگل‌شناسی، استادیار، گروه انگل و قارچ‌شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۶. متخصص آسیب‌شناسی دهان و فک و صورت، استادیار، گروه آسیب‌شناسی دهان و فک و صورت، مرکز تحقیقات دندان پزشکی، دانشکده دندان پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۷. کارشناس ارشد، مربی، گروه داخلی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۸. دکترای پرستاری، استادیار، گروه داخلی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۹. دکترای بهداشت حرفه‌ای، دانشیار، گروه ارگونومی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
  ۱۰. کارشناس پرستاری، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران
- دریافت مقاله: ۹۱/۳/۸ آخرین اصلاح مقاله: ۹۱/۵/۳۱ • پذیرش مقاله: ۹۱/۶/۷

زمینه و هدف: ارزشیابی فرایندی ضروری برای تمامی مؤسسات آموزشی است و یکی از متداول‌ترین روش‌های ارزشیابی استاد جهت تعیین وضعیت تدریس وی، ارزشیابی توسط دانشجویان است. وقتی دانشجویان مشتریان واقعی در فرایند آموزشی هستند، می‌بایست قضاوت‌های آنان به عنوان متغیرهای مهم و تعیین کننده وضعیت تدریس استاد شناخته شود و مطابق اصل مشتری محوری، می‌بایست رضایت مصرف کننده محصول یا خدمت را برآورده کرد. مطالعه حاضر، با هدف اعتبارسنجی فرم کنونی ارزشیابی استاد در دروس تئوری اجرا شد.

روش کار: پژوهش حاضر یک مطالعه مقطعی بود که به منظور بررسی روایی و پایایی فرم ارزشیابی اعضای هیأت علمی که توسط دانشجویان تکمیل می‌شد، به همراه شناسایی برخی عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از استاد، انجام شد. برای تعیین روایی محتوی سؤالات فرم ارزشیابی استاد، تعداد ۲۰ نفر از اعضای هیأت علمی مجرب و صاحب نظر به نسبت تعداد اعضای هیأت علمی هر یک از دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی همدان انتخاب گردیدند. برای سنجش ضریب پایایی فرم مذکور، یک نمونه ۱۸۹ نفری از بین دانشجویان، به صورت سهمیه‌ای از دانشکده‌های مختلف انتخاب شدند.

یافته‌ها: سؤالاتی مانند "میزان رعایت سرفصل‌های تعیین شده"، "ارایه کاربرد عملی مطالب تدریس شده" و "میزان تأثیر تکلیف تعیین شده" دارای شاخص روایی لازم نبودند. اما به طور کلی پرسش‌نامه مذکور از روایی قابل قبولی برخوردار بود. در مطالعه حاضر ضریب همبستگی Spearman-Brown نشان داد که سؤالات فرم کنونی ارزشیابی استاد، به طور کلی دارای پایایی قابل قبولی نیست ($r = 0/456, P < 0/001$).

نتیجه‌گیری: فرم کنونی ارزشیابی از استاد از روایی درونی مطلوبی برخوردار بود، ولی پایا به نظر نمی‌رسد.

کلید واژه‌ها: ارزشیابی، استاد، دانشجو، روایی، پایایی، پرسش‌نامه

*نویسنده مسؤول: گروه آمار زیستی و اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

مقدمه

ارزشیابی فرایندی فراگیر و ضروری برای تمامی سازمان‌ها و مؤسسات آموزش عالی است که عدالت و تعالی را هدف خود قرار داده‌اند (۱). محوری‌ترین ارزش نهاد‌های دانشگاهی در درجه نخست، بهبود کیفیت یاددهی و یادگیری است. ارزشیابی استاد، عبارت از تعیین میزان موفقیت استاد در رسیدن به اهداف آموزشی است (۲). پیچیده‌ترین نوع ارزشیابی، ارزشیابی استاد و علت پیچیدگی این روش را کم‌اعتباری و بی‌دقتی ابزار و روش‌های سنجش و اندازه‌گیری مورد استفاده دانسته‌اند، زیرا شیوه‌های به کار گرفته شده، روش ارزشیابی و منابع اطلاعاتی حاصل نمی‌تواند اطلاعات دقیق و بی‌غرضانه‌ای را ارائه نماید.

به همین دلیل، پیشنهاد کرده‌اند که برای قضاوت نهایی، ترکیبی از اطلاعات ارزشیابی مورد استفاده قرار گیرد (۴، ۳). یکی از متداول‌ترین روش‌های ارزشیابی استاد جهت تعیین وضعیت تدریس ایشان، که در بیشتر کشورها از جمله ایران استفاده می‌شود، ارزشیابی توسط دانشجویان است (۶، ۵، ۱). در چنین روش‌هایی اغلب یک پرسش‌نامه نظرسنجی مشتمل بر تعدادی سؤال درباره فعالیت‌های آموزشی استاد در اختیار دانشجو گذاشته می‌شود تا به این طریق استاد خود را ارزشیابی کند. برخی از مطالعات نشان داده‌اند که اظهار نظر دانشجویان در مورد استادان شاید متأثر از عواملی باشد که با موضوع ارزشیابی استاد ارتباط نداشته باشد (۷). در این راستا در طی سال‌های گذشته، مطالعات عدیده‌ای انجام گرفته است و گروهی در موافقت و عده‌ای در مخالفت با این نوع ارزشیابی نظرات و شواهدی ارائه نموده‌اند (۱۱-۷). طرفداران این نوع ارزشیابی معتقدند که دانشجویان دارای نوعی فرانشناخت هستند که باعث می‌شود تا ارزشیابی آنان از استادان صحیح باشد، در حالی که مخالفان اعلام می‌دارند که قضاوت دانشجویان ذهنی است و بنابراین از روایی برخوردار نیست. از آن جا که بر اساس کنکاش‌های انجام شده، استادان نیز از نتیجه نهایی ارزشیابی، رضایت نسبی نداشته‌اند و استمرار چنین

فرایندی ممکن است که سیستم آموزشی کشور را در دراز مدت، در هاله‌ای از ابهام فرو برد و استادان را دچار دلزدگی و فرسودگی زودرس شغلی کند، مجریان مطالعه حاضر وظیفه خود دانستند که با اجرای یک پژوهش کاربردی به اعتبارسنجی فرم‌های موجود ارزشیابی استاد در دانشگاه علوم پزشکی همدان پردازند و با شناسایی برخی از عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از استاد، با کمترین تورش، ارزشیابی استاد انجام پذیرد.

روش کار

پژوهش حاضر یک مطالعه مقطعی بوده که به منظور بررسی روایی و پایایی فرم ارزشیابی اعضای هیئت علمی که توسط دانشجویان تکمیل می‌شود (فرم ارزشیابی دانشجو از استاد در زمینه دروس تئوری موجود در سیستم سما دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان) به همراه شناسایی برخی عوامل مؤثر بر ارزشیابی دانشجو از استاد، انجام شد. در این مطالعه از ۲ پرسشنامه استفاده شد. یکی پرسشنامه موجود در سیستم سما دانشگاه علوم پزشکی همدان در زمینه ارزشیابی دروس تئوری ارائه شده توسط اساتید که مشتمل بر ۱۴ سؤال است و دیگری پرسشنامه نظر سنجی از دانشجویان که شامل سوالاتی در خصوص تاثیر برخی ویژگی‌های فردی استاد (مانند، سن، جنس، مهارت‌های ارتباطی، شوخ طبعی، آراستگی ظاهر و یا سخت‌گیری استاد در برگزاری امتحانات و ...) در ارزشیابی ایشان و اعمال نظرات سوگیرانه دانشجویان می‌باشد. برای تعیین شاخص و نسبت روایی محتوی سوالات فرم ارزشیابی استاد، تعداد ۲۰ نفر از اعضای هیئت علمی مجرب و صاحب نظر به نسبت تعداد اعضای هیئت علمی دانشکده‌های دانشگاه علوم پزشکی همدان انتخاب و از آنان خواسته شد تا در مورد میزان تناسب هر یک از سوالات فرم ارزشیابی استاد نظر دهند. برای محاسبه شاخص روایی محتوی، سه معیار "سادگی و روان بودن"، "مربوط بودن" و

یافته‌ها

روایی فرم: یافته‌های مطالعه در جدول ۱ ضریب نسبت روایی، شاخص روایی و ضریب پایایی سؤالات حیطة ویژگی‌های حرفه‌ای فرم ارزشیابی استادان را نشان می‌دهد. همان طور که یافته‌ها نشان می‌دهد، در رابطه با ضریب نسبت روایی (CVR یا Content validity ratio)، با توجه به این که ۴۰ نفر از استادان در خصوص فرم ارزشیابی اظهار نظر نمودند، حداقل ملاک قابل قبول برای این قسمت ۰/۲۹ تعیین گردید که با توجه به نتایج تمامی سؤالات دارای نسبت قابل قبولی بودند. در رابطه با شاخص روایی محتوی (CVI یا Content validity index) فرم مذکور نیز حداقل ملاک قابل قبول برای این قسمت ۰/۷۹ تعیین شد که با توجه به نتایج به دست آمده، می‌توان گفت که سؤالات، میزان رعایت سرفصل‌های تعیین شده، ارایه کاربردی عملی مطالب ارایه شده و میزان تکلیف تعیین شده از شاخص روایی لازم برخوردار نبود و اصلاح فرم ارزشیابی در موارد مذکور ضروری به نظر می‌رسد.

پایایی فرم: در این مطالعه پس از بررسی ۱۸۹ فرم تحویل داده شده، تنها ۱۱۶ فرم قابل تحلیل بود و مابقی فرم‌ها به دلیل بی‌پاسخی حذف گردید و نسبت پاسخ‌گویی در این مطالعه برابر با ۶۱/۳۷ درصد به دست آمد. از ۱۱۶ فرم بررسی شده ۵۲ فرم (۴۲/۸۳ فراوامی نسبی) مربوط به دانشجویان پسر و ۶۴ فرم (۵۵/۱۷ درصد) مربوط به دانشجویان دختر بود. در مطالعه حاضر ضریب به دست آمده Spearman-Brown نشان داد که سؤالات فرم کنونی ارزشیابی استاد، به طور کلی دارای پایایی قابل قبولی نیست ($r = ۰/۴۵۶$, $P < ۰/۰۰۱$). در این مطالعه از اطلاعات مرحله دوم جمع‌آوری اطلاعات (ارزشیابی استاد توسط دانشجو) استفاده گردید و با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به برآورد ضریب همسانی درونی پرسش‌نامه مذکور و هر یک از سؤالات آن پرداخته شد. از آن جا که فرم کنونی ارزشیابی استاد در دو حیطة "ویژگی‌های حرفه‌ای استاد" و "ویژگی‌های علمی و فردی استاد" تنظیم

"وضوح یا شفاف بودن" با استفاده از طیف لیکرت ۴ قسمتی برای هر گویه، مورد استفاده قرار گرفت.

با توجه به این که در مطالعات گذشته حدود ۶۷ درصد دانشجویان فرم کنونی ارزشیابی را مناسب می‌دانستند، در سطح خطای نوع اول ۵ درصد و حداقل خطای معنی داری یک دهم نسبت فوق، به تعداد ۱۸۹ دانشجو نیاز است.

$$n \geq \frac{Z_{1-\alpha/2}^2 p(1-p)}{d^2} = 189$$

بنابراین، برای سنجش ضریب پایایی فرم ارزشیابی استاد، یک نمونه ۱۸۹ نفری از بین دانشجویان و بصورت سهمیه‌ای از دانشکده‌های مختلف انتخاب شدند. تعداد دانشجویان پسر و دختر با تقسیم متناسب انتخاب شدند. در دانشکده‌هایی که بیش از دو رشته تحصیلی وجود داشت، با روش کاملاً تصادفی از هر دانشکده دو رشته انتخاب گردید. در مرحله بعد پس از انتخاب تصادفی دانشجویان از روی لیست حضور و غیاب آموزش دانشکده‌ها، یکی از دروس ترم قبل به تصادف انتخاب و فرم ارزشیابی استاد در اختیار دانشجویان قرار داده شد. و پس از تکمیل آنها در دو نوبت به فاصله زمانی دو ماه، پایایی فرم مذکور محاسبه گردید. علاوه بر سنجش ثبات درونی کل فرم مذکور، پایایی هر یک از حیطة‌های فرم ارزشیابی نیز مورد بررسی قرار گرفت. در تعیین پایایی کلی پرسشنامه از روش دو نیمه کردن استفاده گردید. و برای تعیین همسانی درونی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. در مطالعه حاضر برای توصیف داده‌های جمع‌آوری شده از جدول توزیع فراوانی استفاده گردیده است. همچنین برای تعیین و گزارش روایی فرم ارزشیابی استاد (کنونی و پیشنهادی) از شاخص‌های ضریب نسبت روایی و شاخص روایی محتوی استفاده گردید. برای محاسبه ضریب پایایی فرم‌های مذکور از ضریب اسپیرمن-براون استفاده شد. پس از وارد کردن داده‌ها به کامپیوتر، از نرم افزار SPSS.V.16 برای استخراج اطلاعات استفاده شده است. سطح معنی داری در این مطالعه ۵ درصد در نظر گرفته شده است.

شده بود، از این رو، ضریب پایایی هر یک از حیطه‌ها به همراه سوالات هر حیطه در جدول‌های ۱ و ۲ نمایش داده شده است. ضریب همبستگی Spearman-Brown به دست آمده برای حیطه "ویژگی‌های حرفه‌ای استاد" در روش آزمون- باز آزمون برابر با ۰/۴۸ به دست آمد ($P = ۰/۰۰۱$).

جدول ۱. ضریب نسبت روایی، شاخص روایی و ضریب پایایی سوالات حیطه ویژگی‌های حرفه‌ای فرم ارزشیابی استادان

سؤالات	ضریب نسبت روایی (CVR)	شاخص روایی محتوی (CVI)	ضریب پایایی*
روش تدریس	۰/۷۵	۰/۸۵	۰/۵۸۷
میزان رعایت نظم و ترتیب در فعالیت‌های آموزشی	۰/۵۰	۰/۸۴	۰/۴۲۲
میزان رعایت سرفصل‌های تعیین شده	۰/۴۵	۰/۶۵	۰/۳۸۸
میزان ارتباط مطالب و اطلاعات جدید	۰/۶۵	۰/۷۹	۰/۲۴۱
ارایه کاربرد عملی مطالب تدریس شده	۰/۵۵	۰/۷۲	۰/۳۷۷
میزان تأثیر تکلیف تعیین شده	۰/۴۵	۰/۶۵	۰/۴۲۰
میزان معرفی منابع و مآخذ در رابطه با درس	۰/۶۵	۰/۸۰	۰/۴۷۴
میزان نتیجه‌گیری از دروس آزمایشگاهی و کارگاهی	۰/۶۰	۰/۸۵	۰/۲۱۸

* ضریب پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و بر اساس پرسش‌نامه‌های تکمیل شده در مرحله دوم مطالعه محاسبه گردیده است.

CVR: Content validity ratio

CVI: Content validity index

همچنین بررسی ضریب پایایی سوالات با استفاده از نتایج آزمون- باز آزمون از طریق آزمون Spearman-Brown نشان داد که سوالات دو مرحله از همبستگی معنی‌دار و قابل قبولی برخوردار است ($P = ۰/۰۰۱$).

یافته‌های مطالعه در جدول ۲ ضریب نسبت روایی، شاخص روایی و ضریب پایایی سوالات حیطه ویژگی‌های علمی و فردی فرم ارزشیابی استادان را نشان می‌دهد. همان طور که از نتایج نیز مشخص است، در رابطه با ضریب نسبت روایی (CVR)، تمامی سوالات فرم ارزشیابی دارای نسبت روایی قابل قبولی بود (بزرگتر از ۰/۳۵). در رابطه با شاخص روایی محتوی (CVI) پرسش‌نامه نیز با توجه به نتایج به دست آمده سوالات، "علاقه استاد به استفاده از وسایل کمک آموزشی" و "پذیرش نظرات دانشجویان در رابطه با درس" از شاخص روایی لازم برخوردار نبود (کمتر از ۰/۸) و اصلاح فرم ارزشیابی در موارد مذکور ضروری به نظر می‌رسد. همچنین

یافته‌های مطالعه در جدول ۱ ضریب نسبت روایی، شاخص روایی و ضریب پایایی سوالات حیطه ویژگی‌های حرفه‌ای فرم ارزشیابی استادان را نشان می‌دهد. همان طور که از نتایج نیز مشخص می‌باشد، در رابطه با ضریب نسبت روایی (CVR) با توجه به این که ۲۹ نفر از افراد در خصوص پرسش‌نامه اظهار نظر نمودند، حداقل ملاک قابل قبول برای این قسمت ۰/۲۹ تعیین شد که با توجه به نتایج به دست آمده، تمامی سوالات دارای نسبت روایی قابل قبولی بود (شاخص CVR برای همه سوالات از ۰/۲۹ بزرگتر می‌باشد). در رابطه با شاخص روایی محتوی (CVI) پرسش‌نامه نیز حداقل ملاک قابل قبول برای این قسمت ۰/۷۹ تعیین شد که با توجه به نتایج به دست آمده سوالات، "میزان رعایت سرفصل‌های تعیین شده"، "ارایه کاربرد عملی مطالب تدریس شده" و "میزان تأثیر تکلیف تعیین شده" از شاخص روایی لازم برخوردار نبود و اصلاح فرم ارزشیابی در موارد مذکور ضروری به نظر می‌رسد.

بررسی ضریب پایایی سؤالات با استفاده از نتایج آزمون- باز
آزمون از طریق آزمون Spearman-Brown نشان داد که
سؤالات دو مرحله از همبستگی معنی‌دار و قابل قبولی
برخوردار می‌باشند ($r < 0.7$, $P = 0.001$).

جدول ۲. ضریب نسبت روایی، شاخص روایی و ضریب همسانی درونی سؤالات حیطة ویژگی‌های علمی و فردی فرم ارزشیابی استادان

سؤالات	ضریب نسبت روایی (CVR)	شاخص روایی محتوی (CVI)	ضریب پایایی*
قدرت تفهیم و انتقال مفاهیم درس	۰/۹۰	۰/۸۷	۰/۵۶۹
میزان تسلط بر موضوع درس	۰/۸۰	۰/۹۵	۰/۴۷۲
علاقه استاد به استفاده از وسایل کمک آموزشی	۰/۴۵	۰/۶۰	۰/۴۷۵
علاقه استاد به امر تدریس	۰/۶۰	۰/۹۵	۰/۳۵۹
علاقه و رغبت در رفع مشکلات علمی دانشجویان	۰/۶۵	۰/۸۲	۰/۳۸۳
پذیرش نظرات دانشجویان در رابطه با درس	۰/۵۵	۰/۶۵	۰/۴۷۶

* ضریب پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و بر اساس پرسش‌نامه‌های تکمیل شده در مرحله دوم مطالعه محاسبه گردیده است.

CVR: Content validity ratio

CVI: Content validity index

"نظم و ترتیب استاد"، "معنویت و اخلاق استاد"، "وضعیت ظاهری استاد" و "دانشجو محوری بودن استاد" به ترتیب بیشترین تأثیر را بر روی ارزشیابی استاد داشت. همچنین در این مطالعه پنج عامل "وضعیت تأهل استاد"، "حضور و غیاب استاد"، "مسئولیت داشتن استاد در سطح دانشکده یا دانشگاه"، "سابقه کار استاد" و "ایجاد انگیزه برای توجه به درس" بر اساس نظرسنجی از دانشجویان به ترتیب کمترین تأثیر را بر نمره ارزشیابی استاد داشت.

در گام بعد، بر اساس نظرات دانشجویان که ذینفعان اصلی ارزشیابی استادان هستند، عوامل مؤثر بر نظرات آنان در فرایند ارزشیابی استاد مورد بررسی قرار گرفت. برخی از عوامل مؤثر بر نمره ارزشیابی استادان بر پایه سابقه متون و مطالعات انجام شده در جدول ۳ تنظیم و در مطالعه حاضر مورد پرسش قرار گرفت.

در مطالعه حاضر با توجه به نتایج حاصل از نظرسنجی دانشجویان مشاهده گردید که پنج عامل "درجه علمی استاد"،

جدول ۳. نتایج نظرسنجی از دانشجویان در مورد میزان تأثیر برخی عوامل مؤثر بر نمره ارزشیابی استاد در سیستم آموزشی سما دانشگاه علوم پزشکی همدان

میزان اثرگذاری بر روی نمره ارزشیابی سما					موضوعات
بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم	
۲۵	۸۹	۱۲	۵	۵	درجه علمی استاد
۱۱	۴۳	۴۳	۲۷	۳۸	سابقه کار استاد
۴۵	۵۳	۱۷	۱	۰	نظم و ترتیب استاد
۶۵	۳۰	۲۱	۰	۰	معنویت و اخلاق استاد
۳۲	۲۰	۴۷	۷	۱۰	انتقادپذیری استاد
۳۱	۴۲	۱۰	۸	۲۵	جدیت استاد

۱۵	۱۸	۳۸	۶۱	۲۷	وضعیت ظاهری استاد
۹	۴	۲۳	۳۸	۴۲	دانشجو محوری بودن استاد
۲۰	۱۱	۲۸	۳۶	۲۱	علاقتمندی استاد به آموزش
۶	۴۲	۳۸	۲۱	۹	فراهم نمودن جو مناسب یادگیری توسط استاد
۲۰	۳۸	۲۰	۳۱	۷	ایجاد انگیزه برای توجه به درس توسط استاد
۲۳	۱۶	۱۹	۳۳	۲۵	قابل دسترس بودن استاد
۴۰	۵	۳۱	۲۹	۱۱	مؤثر بودن صدای استاد برای تدریس
۱۰	۷	۴۷	۲۰	۳۲	قدرت کنترل کلاس توسط استاد
۲۴	۸	۱۰	۴۲	۳۱	قدرت بیان استاد
۱۵	۳۸	۳۸	۱۱	۷	الگو بودن استاد در حرفه خود
۹	۲۴	۳۹	۲۸	۴	کمک به بهبودی مهارت‌های ارتباطی دانشجویان
۲۰	۱۱	۲۸	۳۶	۲۱	عادل بودن استاد در برخورد با همه دانشجویان
۴۷	۴۵	۶	۸	۱۰	وضعیت تأهل استاد
۳۳	۲۰	۳۰	۲۲	۱۱	میزان علاقه شما به درس
۱۹	۱۰	۲۹	۳۰	۲۸	سخت‌گیری استاد در اعطای نمره ارفاقی
۳۴	۴۰	۷	۱۹	۱۴	حضور و غیاب کردن استاد
۲۰	۲۹	۲۱	۱۶	۳۰	سخت‌گیری استاد در برگزاری امتحان
۴۰	۳۰	۳۱	۱۰	۵	مسئولیت داشتن استاد در سطح دانشکده یا دانشگاه (برای مثال استاد مدیر گروه، معاون یا سرپرست دانشکده، معاون و یا سرپرست دانشگاه و ... باشد)
۱۰	۲۸	۴۷	۱۹	۱۲	سن استاد

نظرات فراگیران برای قضاوت درباره فعالیت‌های آموزشی استادان از هر روش دیگر ارزشیابی امکان‌پذیرتر است، زیرا بر خلاف روش‌هایی چون مشاهده کلاس توسط مدیران و سایر افراد خارج از کلاس، در روش ارزشیابی استاد توسط دانشجو، جریان طبیعی درس و بحث استاد مختل نمی‌شود (۱۶-۱۲). در این راستا بدون هیچ گونه شتاب‌زدگی و قضاوت عجولانه می‌بایست با یک ابزار مناسب که کمترین تورش سلیقه و اعمال خصومت دانشجویان را داشته باشد، به ارزشیابی استاد پرداخت. مطالعه حاضر تنها به بخشی از شیوه ارزشیابی استاد پرداخته است (ارزشیابی استاد در دروس تئوری). نتایج ارزشیابی استاد بستگی زیادی به روش ارزشیابی، زمان تکمیل فرم ارزشیابی استاد از سوی دانشجو (قبل یا بعد از برگزاری آزمون پایان ترم و ...)، میزان محرمانه بودن مشخصات نظر دهنده و ... دارد. بنابراین، در این زمینه می‌بایست فرم‌هایی

بحث و نتیجه‌گیری

تدارک و توسعه برنامه ارزشیابی استاد در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، از اولویت‌های مهم است و مهم‌تر از آن نحوه اجرای ارزشیابی است، زیرا ارزشیابی باید اثربخشی رشد و تکامل و دستاوردهای اعضای هیأت علمی را مشخص نماید. بنابراین سیاستگذاران دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی، لازم است که استادان را در فرایند تعیین مقاصد، منابع اطلاعات، وسعت مشارکت کنندگان و اثربخشی چنین ارزیابی‌هایی درگیر نمایند. بدون تردید ارزشیابی استاد به علت ماهیت و عملکردش در هر نظام آموزشی یکی بحث برانگیزترین مباحث فرایند آموزشی است. به هر حال انجام ارزشیابی نظام‌دار، جامع و با کمترین تورش در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در پیشبرد اهداف آموزشی لازم و ضروری است. استفاده از

(۱۷). قربانی و همکاران در مطالعه خود عنوان کرده‌اند که اکثریت استادان و دانشجویان دانشگاه سمنان به ترتیب "تسلط استاد به درس" و "شیوایی بیان" را از مهم‌ترین اولویت در ارزشیابی استاد می‌دانند (۱۸). مقایسه نتایج سایر مطالعات و مطالعه حاضر نشان می‌دهد که تسلط بر درس، شیوایی بیان و انتقال مفاهیم به دانشجو از مهم‌ترین اولویت‌های ارزشیابی از دیدگاه متخصصان و دانشجویان می‌باشد. چنین نتایجی در برخی مطالعات خارجی نیز مشاهده شده است (۱۹). مطالعه حاضر تنها به بررسی روایی و پایایی فرم ارزشیابی استاد در دروس تئوری پرداخت و پیشنهاد می‌گردد که در آینده به اعتبارسنجی سایر فرم‌های ارزشیابی استاد نیز توجه شود و مطابق با تغییرات قوانین و مقررات آموزشی فرم‌های کنونی اصلاح گردند.

نتیجه‌گیری

هر چند که فرم کنونی ارزشیابی استاد در دروس تئوری از اعتبار درونی (روایی محتوی) به نسبت مطلوبی برخوردار است، ولی سؤالات آن قابلیت تکرارپذیری (پایایی) لازم را ندارد. از این رو توجه به عدم پایایی فرم ارزشیابی استاد که توسط دانشجویان تکمیل می‌گردد، از اهمیت بسزایی برخوردار است و تلاش کارشناسان امر را برای تدوین یک مجموعه فرم ارزشیابی استاد بر اساس موازین اسلامی و آموزشی جلب می‌نماید.

سپاسگزاری

پژوهش حاضر به شماره طرح ۹۰۰۵۱۸۱۶۷۴، مصوب مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی همدان می‌باشد و از محل اعتبارات معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی همدان تأمین مالی گردیده است. همچنین مراتب تشکر و قدردانی خود را از داوران محترم که با پیشنهادها و نظرات ارزشمند خود ما را یاری نمودند، صمیمانه سپاسگزاریم.

طراحی کردند که حداقل تورش در نتایج را به همراه داشته باشد. همچنین با توجه به متغیر بودن شرایط آموزش باید نحوه ارزشیابی و ابزار ارزشیابی استاد توسط دانشجو مورد تجدید نظر مستمر قرار گیرد (۱۶، ۱۵).

نتایج مطالعه حاضر بیانگر آن بود که اکثر سؤالات فرم ارزشیابی استاد موجود در سیستم سما دانشگاه علوم پزشکی همدان از لحاظ محتوی دارای روایی قابل قبولی است، اما ثبات درونی آن میزان مناسبی نداشت. عدم پایایی مناسب فرم ارزشیابی استاد که توسط دانشجویان تکمیل شد، از اهمیت بسزایی برخوردار بود. با وجود این که در سال‌های گذشته از یک سو، کوشش شده است تا گروه‌های آموزشی از فرم‌های ارزشیابی کنونی و ارزشیابی ویژه خود استفاده کنند و از سوی دیگر، نتایج مطالعه حاضر هم گویای میزان مقبولیت روایی محتوی فرم موجود ارزشیابی استاد است، اما هنوز محتوی فرم‌ها مقبول استادان همه گروه‌ها نبوده و فرم‌های کنونی بعضی از فعالیت‌های مهم استادان را در امر آموزش دانشجویان پوشش نداده است. همان گونه که نتایج نشان می‌دهد، برای سنجش ویژگی‌های یک مدرس خوب با استفاده از فرم‌های ارزشیابی موجود، توجه و اصلاح فرم در ملاک‌هایی همچون، "رعایت سرفصل‌های تعیین شده برای درس"، "ارایه کاربرد عملی مطالب تدریس شده"، "علاقه استاد به استفاده از وسایل کمک آموزشی" و "پذیرش نظرات دانشجویان" در رابطه با درس ضروری به نظر می‌رسد. همچنین ملاک‌های "قدرت تفهیم و انتقال مفاهیم درس"، "میزان تسلط بر موضوع درس" و "علاقه استاد به امر تدریس" همگی از جنبه‌های اصلی و ویژگی‌های بارز یک مدرس خوب بوده است.

ادهمی و همکاران طی مطالعه‌ای "میزان تسلط استاد بر موضوع درس" و "انتقال مفاهیم درس به دانشجو" را همچون مطالعه حاضر از مهم‌ترین اولویت در ارزشیابی استاد معرفی کرده‌اند (۱۶). حسینی و سرچمی نیز در تحقیقی مهم‌ترین اولویت ارزشیابی استاد را از دیدگاه دانشجویان، تسلط بر موضوع درسی دانسته‌اند که با نتایج مطالعه حاضر مطابقت دارد

References:

1. Shinkfield AJ, Stufflebeam D. Teacher evaluation: guide to effective practice. 1th ed. Boston: Kluwer Academic; 1995.
2. Seif A. Teacher evaluation using students' view point. Is it reliable? Psychological Research 1997; 2(1): 12-24. [In Persian]
3. Seif AA. Educational Measurement, assessment and evaluation. 3th ed. Tehran: Samt, 2004. [In Persian]
4. Boyle P, Pettigrove M, Atkinson C. Australian national university student evaluation of teaching ANUSET: a guide for academic staff. 3rd ed. Canberra: Australian National University; 2001.
5. Bowles LT. The evaluation of teaching. Medical Teacher 2000; 22(3): 221-4.
6. Shakournia A, Motlagh MA. The view of Jondishapour Medical university students about faculty evaluation. Iranian Journal of Medical Education 2005; 5(2): 101-10. [In Persian]
7. Aliasgharpour M, Monjamed Z, Bahrani N. Factors affecting students' evaluation of teachers: comparing viewpoints of teachers and students. Iranian Journal of Medical Education 2010; 10(2):186-94. [In Persian]
8. Ziaee M, Miri MR. Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students in birjand university of medical sciences and health services. Journal of Birjand University of Medical Sciences 2006; 13(4): 61-7. [In Persian]
9. Totonchi M, Changiz T, Ali poor L, Yemani N. Faculty members' viewpoints towards teacher evaluation process in Isfahan University of Medical Science. Iranian Journal of Medical Education 2006; 6(1): 23-30. [In Persian]
10. Green ME. Faculty evaluation in department of family medicine: do our universities measure up? Medical Education 1998; 32(6): 597-606.
11. Sharifi M, Jorabchi Z, AlipourHeydari M. Teachers effectiveness on student assessment of teachers and the course. The Journal of Qazvin University of Medical Sciences 2002; 6(2): 81-87. [In Persian]
12. Crumbley L, Henry BK, Kratchman SH. Students' perceptions of the evaluation of college teaching. Quality Assurance in Education 2001; 9(4): 197-207.
13. Rampichini C, Grilli L, Petrucci A. Analysis of university course evaluations: from descriptive measures to multilevel models. Statistical Methods & Applications 2004; 13(3): 357-73.
14. Toyoda H, Nakamura K. Reliability of students' evaluations of university teaching: an analysis of four-facet data by a generalized model and structural equation modeling. ShinrigakuKenkyu 2004; 75(2):109-17.
15. Amini M, Honardar M. The view of faculties and medical students about evaluation of faculty teaching experiences. Journal of Semnan University of Medical Sciences (Koomesh) 2008; 9(3):171-78. [In Persian]
16. Adhami A, Nakhaei N, FasihiHarandi T, Fattahi Z. Preliminary assessment of the validity and reliability of the evaluation questionnaires by the students regarding teaching methods of the faculty members of Kerman university of medical sciences in 2002-2003. Strides in Development of Medical Education 2004; 1(2): 121-9. [In Persian]
17. Hossini M, Sarchami R. Attitude of students of Qazvin medical university towards priorities in teachers assessment. The Journal of Qazvin University of Medical Sciences 2002; 6(2): 33-7. [In Persian]
18. Ghorbani R, Haji-Aghajani S, et al. Viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. Journal of Semnan University of Medical Sciences (Koomesh) 2009; 10(2): 77-84. [In Persian]
19. Jahan F, SadafSh. Attributes of an effective clinical teacher: A survey of students' and teachers' perceptions. Journal of the College of physicians and Surgeon Pakistan 2008; 18(6):357-61.